

**Αντώνη Δ. Μαγγανά**

Το βιβλίο αυτό ανήκει σ' εκείνους που ασκούν μια ανοιχτή πολεμική κατά του δόγματος της "μεταχείρισης" (Traitement) του εγκληματία. Προτείνει μάλιστα τις μεθόδους του Καναδού εγκληματολόγου Maurice Cusson<sup>1</sup>, ο οποίος έχει κηρύξει ένα "καθολικό πόλεμο" κατά του εγκλήματος. Προτείνει επίσης μια πιο "ρεαλιστική" αντιμετώπιση της εγκληματικότητας βασισμένη στον τρόπο δουλειάς και έρευνας του νέου ρεύματος που προέρχεται από τη σχολή εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου του Μόντρεαλ και στηρίζεται στην πράξη και όχι πλέον στον παραβάτη.

Για ποιο ρεύμα πρόκειται όμως; Εδώ και μερικά χρόνια μια κίνηση έχει δημιουργηθεί στο Montreal, κίνηση η οποία προτείνει σαν βάση εμπειρικές έρευνες.

Η συγγραφέας επονομάζει αυτή την τάση: Εγκληματολογία της πράξης (Criminologie de l'acte) αφού βασίζεται στις εμπειρικές έρευνες γύρω από την εγκληματική πράξη καθώς και την αντίδραση του κοινωνικού σώματος απέναντι στο έγκλημα.

Με βάση την αποτυχία της εγκληματολογίας της "μεταχείρισης" και τις επιτυχίες του νέου ρεύματος, η ερώτηση που τίθεται είναι εάν η εγκληματολογία του μέλλοντος θα μπορέσει να συμβάλει αποτελεσματικά στη μάχη κατά του εγκλήματος, μένοντας μέσα στις αξίες που γίνονται σήμερα σεβαστές σε όλες τις δημοκρατικές χώρες, αξίες που προκηρύχθηκαν από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ατόμου.

Το βιβλίο υιοθετεί ένα αυστηρά "γαλλικού τύπου" πλάνο που διαιρείται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος η συγγραφέας προσπαθεί να αποδείξει με εκτενή βιβλιογραφικά στοιχεία την αποτυχία του δόγματος της "μεταχείρισης" ενώ στο δεύτερο μας προσφέρει την "ελπίδα" για το μέλλον την "εγκληματολογία της πράξης".

Προλογίζει ο καθηγητής J.Cl. Soyer ο οποίος τονίζει ότι αν η συγγραφέας δεν δίνει την "αδύνατη" λύση δίνει εν τούτοις την ευκαιρία προβληματισμού γύρω από νέα και συχνά χρήσιμα στοιχεία. Αν η ιατρική του εγκλήματος αποδεικνύεται μια αποτυχία είναι διότι δεν στηρίζεται πάνω σε πραγματικές γνώσεις, είναι διότι ο άνθρωπος μένει πάντα ένα αίνιγμα, είναι διότι η ελευθερία του ατόμου ξεγελά όλες τις προβλέψεις. Επιπλέον εγκαταλείποντας την πράξη και επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στο υποκειμένο μπορούμε να ισχυριστούμε ότι σεβόμαστε τα ανθρώπινα δικαιώματα;

Παρ' όλα όμως τα πενιχρά αποτελέσματα η εγκληματολογία της "μεταχείρισης" εξακολουθεί το δρόμο της. Πως το εξηγεί η συγγραφέας; Όπως κάθε "νομενκλατούρα", η πολιτική δεν έχει ανάγκη ούτε από νομιμοποίηση (legitimité) ούτε από επιτυχίες για να εξακολουθήσει να βρίσκεται στην εξουσία.

Στο προεισαγωγικό σημείωμα που ακολουθεί, η L. Negrier-Dormont αναγνωρίζει ότι η εγκληματολογία γνώρισε πάντα πολλές αντιφάσεις όσον αφορά το πεδίο, το αντικείμενο, τους στόχους, τη μεθοδολογία και τη χρησιμότητά της στη μάχη κατά του εγκλήματος. Τα άσχημα αποτελέσματα της εγκληματολογίας της "μεταχείρισης" τόσο στη Β. Αμερική όσο και στην Ευρώπη δημιούργησαν μια απογοήτευση υπό την έννοια ότι όσα πρότεινε αυτό το δόγμα έμειναν στον τομέα των ελπίδων.

Εδώ και μερικά χρόνια όμως, όπως ήδη αναφέραμε, ένα νέο ρεύμα έχει δημιουργηθεί στο Quebec "η εγκληματολογία της πράξης" με πολλές κατά τη γνώμη της συγγραφέας ελπίδες.

Για να καταλήξει στην άποψη αυτή, η συγγραφέας κάνει στο πρώτο μέρος μια καταλυτική κριτική της θεωρίας της "μεταχείρισης" θέλοντας ν' αποδείξει την πλήρη αποτυχία της. Το κάνει κατά γεωγραφικά διαμερίσματα ξεκινώντας από τη Β. Αμερική και τον Καναδά όπου δίνει σαν παράδειγμα μέτρου που είχε εισαχθεί με την ελπίδα να θεραπεύσει την "επικινδυνότητα" του εγκληματία, την ποινή αόριστης διάρκειας. Ποινή η οποία δεν έχει καμία σχέση με την πράξη, αφού το άτομο κρατείται και υφίσταται τη "θεραπεία" από τη διεπιστημονική ομάδα μέχρις ότου αλλάξει και γίνει κατάλληλο για κοινωνική επανένταξη.

Στην αρχή και για μια μεγάλη περίοδο υπήρξε μεγάλος ενθουσιασμός και εμπιστοσύνη απέναντι στη θεωρία αυτή, όμως τα θετικά αποτελέσματα αργούσαν να φανούν. Η εγκληματικότητα δεν παρουσίασε πτώση. Η απογοήτευση υπήρξε μεγάλη απέναντι στα ποσοστά υποτροπής.

Το 1975 ο Martinson με τους συνεργάτες του προβαίνουν σε πολλές έρευνες πάνω στα αποτελέσματα της "μεταχείρισης" με στόχο την κοινωνική επανένταξη και καταλήγουν στο ότι υπήρξε αναποτελεσματική: "εκτός από ένα πολύ μικρό αριθμό εξαιρέσεων, οι προσπάθειες που έγιναν για την κοινωνική επανένταξη των εγκληματιών δεν επηρέασαν κατά τρόπο ορατό την υποτροπή" τονίζει ο Martinson.

Πιο πρόσφατα στο Montreal, ο M. Leblanc αναγνώριζε την αποτυχία της δικαιοσύνης για τους νέους<sup>2</sup> υπογραμμίζοντας ότι το 93% από τους νέους αυτούς θα γίνουν ενήλικοι εγκληματίες.

Η ίδια απογοήτευση υπάρχει και στις Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και ειδικότερα στα Σκανδιναυικά κράτη όπου η Καθ. Inkeri Antilla, η οποία εφάρμοσε για πολλά χρόνια το δόγμα της "μεταχείρισης" εξέφρασε την τελευταία δεκαετία την απογοήτευσή της και τη βαθειά ριζωμένη πεποίθηση ότι η "μεταχείριση" δεν είναι αποτελεσματική για τους εγκληματίες.

Η L. Negrier-Dormont τελειώνει το πρώτο κεφάλαιο ως εξής: "Τη στιγμή που η δήθεν επιστημοσύνη (Scientisme) και η ενσάρκωσή της που είναι η μαρξιστική σκέψη καταβαρυνώνονται στους τομείς της Οικονομίας, της Κοινωνιολογίας, Βιολογίας κ.λ.π., η Εγκληματολογία μένει προσκολλημένη σε κάποιου είδους "νομενκλατούρα", ακινητοποιημένη σε ένα δογματισμό τύπου "Lysenko".

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι αιτίες της αποτυχίας:

Η εγκληματολογία της “μεταχείρισης” υποστήριξε πάντα ότι ο τρόπος προσέγγισης των θεμάτων θα ήταν επιστημονικός πράγμα που προϋποθέτει ένα σύνολο γνώσεων ανεξάρτητων από κάθε *a priori*. Όμως αυτό το σύνολο λείπει αφού η ελευθερία της ανθρώπινης πράξης το κάνει απρόβλεπτο. Και όπως δεν υπάρχει πραγματική επιστήμη που να μην μπορεί να προβλέπει έτσι και η εγκληματολογία για να θεωρηθεί πραγματική επιστήμη θα πρέπει να μπορεί να προβλέπει τη συμπεριφορά των μελλοντικών εγκληματιών χωρίς να διαψευσθεί.

Από τη στιγμή που αυτό είναι αδύνατο και απώσης της επιστήμης, το πεδίο καταλαμβάνεται από το δόγμα: όταν δεν γνωρίζουμε, τότε πιστεύουμε. Αυτό συνέβη και με την θεωρία της “μεταχείρισης” η οποία κατέληξε σε ένα άκρως δογματισμό. Και βέβαια η προσέγγιση του μαρξισμού υπήρξε αναπόφευκτη αφού και εκείνος επικαλείται τον “επιστημονικό” του χαρακτήρα (*scientiste*). Έτσι ενώ στην αρχή, στην Γαλλία, η θεωρία της “μεταχείρισης” ξεκίνησε από θέσεις ανθρωπιστικές και κατόπιν επιστημονικές, περί τα μέσα του 1960 προχωρεί σε ακραίες θέσεις.

Η συγγραφέας ασχολείται ειδικότερα με το στόχο της κοινωνικής επανένταξης, στόχο αξιέπαινο, ο οποίος δυστυχώς δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί από τη θεωρία της “μεταχείρισης” για πολλούς και διάφορους λόγους. Εδώ πρέπει να τονιστεί όμως, κατά τη γνώμη μας, ότι αν ο στόχος αυτός δεν επετεύχθη συχνά οφείλεται στο ότι δεν υπήρξαν οι σωστές προϋποθέσεις και τα κατάλληλα μέτρα για την επίτευξή του. Επαληθεύεται έτσι το πόρισμα *Arpaillange* που ανέφερε: “Δεν τολμάμε να τιμωρήσουμε, δεν έχουμε τα μέσα να θεραπεύσουμε”. Εδώ βρίσκεται και η πραγματική αιτία της αποτυχίας της κοινωνικής επανένταξης.

Το ερώτημα είναι στην πραγματικότητα: Δεν γνωρίζουμε πως να θεραπεύσουμε ή δεν έχουμε τα μέσα. Η συγγραφέας πιστεύει ότι και σε περιπτώσεις που διατέθηκαν τα απαραίτητα μέσα (όχι μόνον οικονομικά) η προσπάθεια απέτυχε. Εν τούτοις, από την εμπειρία μας στο *Quebec*, δεν είμαστε και τόσο βέβαιοι ότι δεν υπήρξαν περιπτώσεις ιδίως στον τομέα των εναλλακτικών ποινών όπου η προσπάθεια επέτυχε όταν διετέθησαν τα κατάλληλα μέτρα με το σωστό τρόπο. Τα παραδείγματα που δίνει η *L. Negrier-Dormont* είναι λίγα και μεμονωμένα.

Πιο εντυπωσιακό είναι το παράδειγμα της Σουηδίας, το οποίο αντιτίθεται ευθέως στην αρχή της νομιμότητας με την ευρεία και τη στενή έννοια δίνοντας καθαρά και τις καταχρήσεις που μπορεί να γίνουν στο όνομα της θεωρίας της “μεταχείρισης”. Έτσι, όπως ανέφερε η εφημερίδα *Le Monde*: “13.000 σουηδοί στερήθηκαν δια της βίας από το 1941 ως το 1975 και τούτο για λόγους “κοινωνικής υγιεινής”. Έτσι οι γιατροί βρέθηκαν να αποφασίζουν για τη στέρωση ατόμων που απλά έδειχναν μια συμπεριφορά αντίθετη με τους κρατούντες κανόνες περί ηθικής.

Οι κίνδυνοι αυτοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν επίσης διότι η θεωρία αυτή δεν εφαρμόζει την αρχή “η αμφιβολία υπέρ του κατηγο-

ρουμένου" εφ' όσον αυτό ισχύει για τη δικαιοσύνη και όχι την ιατρική η οποία καθοδηγεί τη θεωρία της "μεταχείρισης".

Στο πεδίο των καταδικών, το μέγεθος της αποτυχίας πηγάζει από το ότι το δόγμα αυτό δεν έπαψε να τονίζει την εξατομίκευση της ποινής με τις αδικίες και ανισότητες που μπορεί να προκαλέσει στην πράξη.

Όσον αφορά τέλος την εκτέλεση της ποινής η αυθαιρεσία που υπάρχει ως προς την επιλογή του σωφρονιστικού καταστήματος, του χρόνου που θα περάσει ο κρατούμενος στη φυλακή δημιουργεί μεγάλες διαφορές στη μεταχείρισή τους.

Ο μεγαλύτερος όμως κίνδυνος, κατά τη συγγραφέα, ελλοχεύει στο ότι υποβαθμίζοντας τους κλασσικούς στόχους μιας ποινής δηλαδή της αποτροπής και της αποδοκιμασίας του εγκλήματος, η θεωρία της "μεταχείρισης" οδήγησε στην αποδυνάμωση των ανοσοποιητικών μηχανισμών της κοινωνίας, μηχανισμών που επονομάζει "ηθική" και "αγωγή του πολίτη" (civisme).

Και τελειώνει το πρώτο μέρος του βιβλίου με τον P. Arpaillange: "Θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνο και καταχρηστικό, για την δημόσια τάξη, να παρουσιάσεις τους χειρότερους εγκληματίες ως αθώα θύματα ενός συγκεκριμένου τύπου κοινωνίας".

Μια μεγαλύτερη αυστηρότητα προς τους εγκληματίες φαίνεται καθαρά ότι αποτελεί βαθιά πεποίθηση της συγγραφέως.

Το δεύτερο μέρος αρχίζει με τη διαπίστωση ότι μπροστά στην αποτυχία της θεωρίας της "μεταχείρισης" μια ομάδα εγκληματολόγων στη Β. Αμερική ξεκίνησαν μια προσπάθεια για μια πιο αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική. Η ομάδα των ερευνητών ξεκίνησε στο Quebec και βασίστηκε στην εμπειρική μέθοδο έρευνας. Οι εργασίες της δεν θα κατέληγαν στο να αποτελέσουν ένα νέο "ρεύμα" αν δεν υπήρχε η κατάλληλη υποδομή και υποστήριξη μέσα από την Εγκληματολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Montreal. Η γέννηση καθ' εαυτή της Εμπειρικής Σχολής του Quebec δεν υπήρξε εύκολη αφού έγινε μέσα από το τμήμα Κοινωνιολογίας, το οποίο η Σχολή αμφισβήτησε έντονα αργότερα με αποτέλεσμα να αποσπασθεί και να δημιουργήσει αυτόνομες σπουδές και στους τρεις κύκλους. Παράλληλα με τη Σχολή λειτουργεί και το Διεθνές Κέντρο Συγκριτικής Εγκληματολογίας. Οι ερευνητές έχουν έλθει από όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Έτσι ένας πρώην ποινικολόγος συνυπάρχει με έναν πρώην ψυχολόγο ή κοινωνιολόγο. Ασφαλώς η πρώτη κατεύθυνση του ερευνητή-καθηγητή επηρεάζει τις έρευνές του. Ο πρώην ψυχίατρος, θα έχει περισσότερο την τάση να ασχοληθεί με τις προσωπικές συνθήκες απ' ότι ο πρώην ποινικολόγος. Όμως η απαραίτητη προϋπόθεση του εμπειρικού πνεύματος, οδηγεί και τους δύο να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στο συγκεκριμένο γεγονός, όπως διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας. Με τον τρόπο αυτό επαληθεύουν μια πληροφορία για να μπορέσουν να σχηματίσουν απόψεις που θα βοηθήσουν στη μάχη κατά του εγκλήματος.

Οι ερευνητές δεν έχουν ούτε εγκληματολογική ούτε ιδεολογική κατεύθυνση κοινή. Οι εργασίες τους αφορούν συγκεκριμένα θέματα τα οποία εξετάζουν στην πράξη. Λείπει ίσως μια συνθετική άποψη. Αυτός που έδωσε ένα θεωρητικό υπόβαθρο στις έρευνες υπήρξε ο καθηγητής M. Cusson στον οποίο η συγγραφέας αφιερώνει τις επόμενες σελίδες.

Η μέθοδός του στηρίζεται στη "στρατηγική ανάλυση" που επιτρέπει τη συγκέντρωση διαφόρων διάσπαρτων γεγονότων που αφορούν την εγκληματική συμπεριφορά. Παρ' όλα αυτά η μελέτη της προσωπικότητας του εγκληματία δεν παραμελείται. Όμως απλά θεωρείται σαν υποκειμενικό στοιχείο, ενώ η έρευνα τοποθετείται στο πεδίο των συγκεκριμένων γεγονότων, της συμπεριφοράς του δράστη και των κοινωνικών συνεπειών.

Για τον εγκληματολόγο, ο άνθρωπος όπως και ο εγκληματίας είναι κάποιος που σκέφτεται, παίρνει αποφάσεις, χαράζει στρατηγικές και εκτιμά τα αποτελέσματα των πράξεών του. Για τον M. Cusson και τη "στρατηγική ανάλυση" ένα άτομο

- παίρνει αποφάσεις
- χαράζει στρατηγικές
- ακολουθεί ωρισμένους στόχους
- εκτίθεται και υπερασπίζεται τον εαυτό του.

Ο εγκληματίας σκέφτεται και υπολογίζει τι θα του στοιχίσει η τέλεση ενός εγκλήματος. Εδώ οι υπεύθυνοι του κοινωνικού ελέγχου μπορούν να επέμβουν περιορίζοντας τις "ευχάριστες πλευρές" της εγκληματικής δραστηριότητας και αυξάνοντας τους κινδύνους. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να επηρεάσουν τα ποσοστά της υποτροπής και να αυξήσουν τον αποτρεπτικό ρόλο της ποινής.

Η συγγραφέας εκθειάζει τη σαφήνεια των απόψεων του M. Cusson που μπορούν να οδηγήσουν στην συγκρότηση και ενίσχυση ενός επιστημονικού κλάδου ο οποίος καρκινοβατεί εδώ και ένα αιώνα.

Στο κεφάλαιο III, παρουσιάζονται οι τομείς έρευνας της εγκληματολογίας της πράξης. Πρόκειται για το σεβασμό των ατομικών αξιών του πολίτη, σύμφωνα με τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα δια μέσου

- της ασφάλειας και
- της υπευθυνότητας.

Ο κοινωνικός έλεγχος πρέπει να οργανωθεί με στόχο την αποτροπή από την τέλεση ενός εγκλήματος.

Προς την ίδια κατεύθυνση (ανάγκη ενίσχυσης του αποτρεπτικού ρόλου μιας ποινής) παρουσιάζει με επιδοκimasία τις θέσεις του M. Cusson στο σύγγραμμά *Croissance et décroissance du crime*, το οποίο αναλύσαμε ήδη σε άλλη παρουσίαση<sup>3</sup>.

Μέσα από τα συμπεράσματα της L. Negrier-Dormont, βγαίνει καθαρά η προσπάθεια της να προωθήσει τις παραδοσιακές βασικές κοινωνικές αξίες. Το βασικό ερώτημα που θέτει είναι: Δεν θα μπορούσαν οι αξίες αυτές, να επιδράσουν στη χάραξη μιας αντεγκληματικής πολιτικής;

Η γενική κατεύθυνση της έρευνας στον εγκληματικό τομέα θάπρεπε να είναι αυτή των ατομικών ελευθεριών, των ηθικών αξιών που γίνονται δεκτές από την πλειοψηφία του κοινωνικού σώματος και προστατεύονται από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ατόμου.

Δύο φράσεις της συγγραφέως μέσα στο γενικό συμπέρασμα δίνουν σε περίληψη τη βαθύτερη φιλοσοφία της: "Πως είναι δυνατόν να επανε-ντάξουμε τον εγκληματία στην κοινωνία χωρίς να του δώσουμε να καταλάβει ότι πρέπει να ενστερνιστεί τις ηθικές αξίες της μεγάλης πλειοψηφίας;"

"Πρέπει να αναρωτηθούμε γύρω από τον εγκληματογόνο χαρακτήρα ωρισμένων σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων: την υπερβολική ηθική ανεκτικότητα, τις εκπαιδευτικές ελλείψεις (οικογένεια, σχολείο), την κακώς εννοούμενη σεξουαλική "ελευθερία", την τοξικομανία κ.λ.π."

Αυτή η επιστροφή σε πλέον "συντηρητικές ιδέες" δεν πρέπει να μας ξενίζει. Στην ανθρώπινη ιστορία αυτές οι κυκλικές κινήσεις όπου ένα "προοδευτικό" ρεύμα ακολουθείται από ένα πιο "συντηρητικό" συχνά σαν αντίδραση στην ανικανότητα ή στις αποτυχίες του πρώτου, είναι σύνηθες φαινόμενο.

Τα τελευταία 10 χρόνια είχαν προστεθεί στα "προοδευτικά" ρεύματα και οι οπαδοί της "καταργητικής" θεωρίας του ποινικού δικαίου του Louk Hulsman που με τις ακραίες, σε ωρισμένες περιπτώσεις, θέσεις τους, προκάλεσαν μια αναμενόμενη αντίδραση των "συντηρητικών" τάσεων οι οποίες επανέρχονται στην επιφάνεια επικαλυμμένες ως συνήθως από τις παλιές παραδοσιακές αξίες και βασισμένες στην κοινή λογική του μέσου πολίτη.

Με το βιβλίο αυτό η L. Negrier-Dormont κάνει μια καταλυτική κριτική του δόγματος της "μεταχείρισης" το οποίο απέτυχε παταγωδώς να περιορίσει την εγκληματικότητα παρά τις ελπίδες που είχε δημιουργήσει. Αυτή η κατάσταση είχε οδηγήσει τον Martinson να εκφράσει ήδη από το 1974 την απογοήτευσή του με την έκφραση "Nothing Works"<sup>4</sup>. Αλλά από τότε προστέθηκε και άλλη μία φράση: "Nothing Moves" (τίποτα δεν γίνεται).

Η αύξηση της εγκληματικότητας, η ανασφάλεια που επικρατεί, το υψηλό ποσοστό υποτροπής οδήγησε στο αδιέξοδο σε σημείο τέτοιο που για να μην καταποντισθεί η εγκληματολογία ως επιστήμη θάπρεπε κατά ορισμένους ειδικούς να κάμει νέες επιλογές βασισμένες σε μια ριζικά διαφορετική αντιμετώπιση του εγκληματία και της εγκληματικής πραγματικότητας. Για την συγγραφέα το μέλλον βρίσκεται στην "Εγκληματολογία της πράξης"<sup>5</sup> που ξαναγυρίζει και επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην εγκληματική πράξη και όχι τον εγκληματία.

Όσον αφορά τώρα την πλήρη αποτυχία του δόγματος της "μεταχείρισης" θα πρέπει να μετριάσουμε τις κριτικές μας. Πρώτον διότι οι περιπτώσεις που η συγγραφέας παρουσιάζει (στείρωση 13.000 ατόμων με αντικοινωνική συμπεριφορά στη Σουηδία μεταξύ 1941-1975, ιδρύματα στην Καλιφόρνια που απέτυχαν στο ρόλο τους), είναι περιορισμένες παρ' όλο

που πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι στηρίζει τη θέση της σε μια ογκώδη και εξαντλητική βιβλιογραφία των ερευνών και δημοσιεύσεων που διαπιστώνουν την αποτυχία του δόγματος. Δεύτερον τα αίτια της αποτυχίας αυτής οφείλονται σε πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων ο κυριώτερος είναι ότι και τα πλέον “προηγμένα” κράτη υπήρξαν πάντοτε φειδωλά και διστακτικά στο να “επενδύσουν” χωρίς επιφυλάξεις στον τομέα της “μεταχείρισης” των εγκληματιών. Είτε αφορούσαν την εκπαίδευση είτε την εργασία των κρατουμένων είτε ακόμα την κοινωνική τους επανένταξη τα μέτρα που έπαιρναν υπήρξαν στην ουσία περιορισμένου χαρακτήρα με τη βάσιμη (:) δικαιολογία ότι ο πληθυσμός και η κοινή γνώμη δεν είναι έτοιμοι να δεχτούν μια τέτοια επένδυση<sup>6</sup>. Πως για παράδειγμα τοποθετούμε τις ελπίδες μας στην επιμόρφωση των κρατουμένων όταν υπάρχουν ταυτόχρονα όλα τα προβλήματα από τον εγκλεισμό<sup>7</sup>. Πως περιμένουμε η δράση του/της κοινωνικού λειτουργού να είναι αποτελεσματική όταν περιορίζεται σε μία ή δύο εβδομαδιαίες συναντήσεις ρουτίνας. Πως περιμένουμε να αποδώσουν τα κέντρα υποδοχής αποφυλακιζομένων “Maison de transition” όταν η παραμονή *maximum* περιορίζεται σε 15 μέρες και όταν δεν υφίσταται η κατάλληλη υποδομή (ειδικοί που θα βοηθήσουν το άτομο πως να σχεδιάζει τον προϋπολογισμό του να λύσει τα οικογενειακά και κοινωνικά του προβλήματα).

Αντίθετα στις περιπτώσεις όπου τα διάφορα μέτρα εφαρμόστηκαν σωστά, τα αποτελέσματα υπήρξαν συχνά ικανοποιητικά όπως στην περίπτωση του Projet-pilote του Quebec για την κοινωνική εργασία ως μέτρο εναλλακτικό της ποινής<sup>8</sup> και κυρίως στα “Κέντρα υποδοχής” (Maison d'accueil) για νέα παιδιά στην επαρχία του Quebec<sup>9</sup> όπου υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό ικανοποίησης ανάμεσα στους νέους που ακολούθησαν τα προγράμματα αυτά.

Όσον αφορά την επιθυμία και ευχή της συγγραφέως να ακολουθηθεί η γραμμή της Σχολής του Quebec (στην ουσία πρόκειται για τις ιδέες του Maurice Cusson), θα θέλαμε να τονίσουμε από προσωπική εμπειρία ότι το ρεύμα αυτό αναπτύχθηκε σταδιακά και ότι οι ίδιοι οι ερευνητές που συμμετείχαν και συμμετέχουν (M.A. Bertrand, Cusson, Hodgins, Landreville, Leblanc, Normandeau, Rico, Szado, Tremblay, μεταξύ άλλων) δεν απέκτησαν συνείδηση της πραγματικής του σημασίας παρά σιγά-σιγά με το πέρασμα του χρόνου<sup>10</sup>. Άλλωστε έχουν σημαντικές θεωρητικές διαφορές μεταξύ τους.

Πιστεύουμε πάντοτε και πιστεύαμε ότι πρόκειται για μια σημαντική κίνηση η οποία μπορεί πραγματικά να δώσει καινούργια φτερά στην εγκληματολογία, να την κάμει πιο “ρεαλιστική” πιο “λειτουργική” με την προσκόληση της στα συγκεκριμένα γεγονότα.

Εκτός όμως από το ρεύμα αυτό δεν πρέπει να ξεχνάμε τις διεπιστημονικές προσπάθειες που έγιναν και γίνονται από τις Επιτροπές για τη μελέτη συγκεκριμένων προβλημάτων. Μπορούμε να αναφέρουμε τα πορίσματα των καναδικών επιτροπών Badgley (σεξουαλικές κακοποιήσεις παι-

διών) Fraser (πορνεία και πορνογραφία) όπου με βάση ένα ωρισμένο κοινωνικό πρόβλημα γίνεται μια σφαιρική αντιμετώπιση του θέματος και ως προς το μέγεθος του προβλήματος (στατιστικά δεδομένα) και ως προς τις καταστάσεις που καλύπτει και ως προς το νομοθετικό πλαίσιο και ως προς τις ποινές.

Στα πλαίσια μιας τέτοιας εργασίας η χρησιμότητα του ρόλου του εγκληματολόγου είναι εμφανής. Σε συνεργασία με τους επιστήμονες άλλων κλάδων μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στη μελέτη συγκεκριμένων γεγονότων και θεμάτων.

Αντίθετα ίσως από αυτά που πιστεύει η L. Negrier-Dormont θεωρούμε ότι η υλική βοήθεια και υποδομή είναι όροι απαραίτητοι για την επιτυχία ή αποτυχία ενός προγράμματος ειδικότερα στον τομέα των εγκληματολογικών επιστημών και της ποινολογίας. Εξ' άλλου αν υπήρξε τέτοια άνθηση στη "Σχολή του Quebec" αυτό οφείλεται και στο ότι για ένα μεγάλο διάστημα, οι χρηματοδοτήσεις για τα διάφορα ερευνητικά προγράμματα υπήρχαν σε αφθονία.

Επομένως είτε για εγκληματολογία της "μεταχείρισης" πρόκειται είτε για εγκληματολογία της πράξης το θέμα τοποθετείται στο αν το σύστημα θα λειτουργήσει σωστά, με επάρκεια και χωρίς κάθε είδους προβλήματα. Τότε ίσως αντιληφθούμε ότι το χάσμα μεταξύ των δύο ρευμάτων δεν είναι και τόσο μεγάλο.

#### Υποσημειώσεις

1. Pourquoi punir? Paris, Dalloz 1987. Croissance et décroissance du crime, Paris, P.U.F. 1990.

2. Βλ. όμως G Messier, "Les troubles de comportement à l'adolescence et leur traitement en centre d'accueil de réadaptation à la suite d'une ordonnance de protection", (1990), XXIII "Criminologie" για τα θετικά αποτελέσματα της λειτουργίας των "Κέντρων Υποδοχής νέων" του Quebec.

3. Βλ. πιο πάνω, σελ. ....

4. Martinson Rober, What works? Questions and answers about prison reform, New York, The public interest, 1974, σελ. 22-54.

5. Πρόκειται για την απόδοση του γαλλικού όρου: "Criminologie de l'acte" Στο εξώφυλλο όμως του βιβλίου υπάρχει ο όρος Criminologie sur l'acte (εγκληματολογία στην πράξη) που νομίζουμε ότι αποδίδει ορθότερα το νόημα που θέλει να δώσει η συγγραφέας εφ' όσον εξ' άλλου αποκλείει εκείνον της "εμπειρικής εγκληματολογίας".

6. Δεν έχουμε παρά να θυμηθούμε τις αντιδράσεις του τοπικού πληθυσμού στην εγκατάσταση Κέντρων Υποδοχής Αποφυλακισμένων.

7. A. Maganas, Une experience d'enseignement du droit penal aux personnes incarcerees, (1981) Rev.penit. et droit penal 487.

8. Rapport du Comité d'étude sur les solutions de recharge à l'incarcération, Quebec, 1986.

9. Supra, υποσ. 2.

10. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το βασικό σύγγραμμα που δείχνει τις προσπάθειες που έγιναν στον εμπειρικό τομέα, La criminologie empirique au Quebec υπό την διεύ-



θυση των *D. Szabo* και *M. Leblanc* 1985 χρησιμοποιούσε την αρχική του εμφάνιση, το φιλόδοξο τίτλο *Traité de criminologie* πράγμα που υποδηλώνει ότι οι συγγραφείς πίστευαν ότι καλύπτουν ένα πολύ ευρύτερο πεδίο από εκείνο που τους αποδίδει η *La negrier-dormont*.

Η αλλαγή του τίτλου δείχνει την αποδοχή μιας πιο ρεαλιστικής βάσης όσον αφορά τους στόχους της "Σχολής του Quebec".